

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Septima. Kalendis Novembris. Vtrum additio, Filioque, sit
desumpta ab intrinsecis ipsi symbolo, vel ab extrinsecis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

COLLATIO SEPTIMA.

KALENDIS NOVEMBRIS.

*Vtrum additio, Filioque, sit desumpta ab intrinsecis ipsi
symbolo, vel ab extrinsecis.*

AND. **N**OVEMBRIARVM Kalendarum die solita post
Missam conuenientibus cunctis, dicendi per
mutuum silentium concessa licentia, Nicanus ex Græcis
sex tertius verba hæc in medium protulit.

* Dixi in ante-
cedenti colla-
tione, ad intel-
ligentiam di-
ctorum Bessa-
rionis in hac
collatione
omnino le-
gendam esse
prius collatio-
nem §.

NICÆN. Auditis patienter per vos, reuerendi patres,
expositis, rationem illis reddituri venimus, sperantes pari
vos patientia audituros. Mutua patientia inter nos cari-
tatem ostendat, cum ab vno principio inchoamus, ad v-
num tendimus, videlicet ecclesiæ vnionem. Morem gera-
mus ecclesiæ, non priuatis affectibus. Responsum ve-
stram quadripartitam* fecistis, ex quatuor, vt asseruistis,
per nos relatis; & cuiuslibet responsum dedisse arbitramini,
& pro nostrorum deductorum euitatione, quatuor dice-
re conati estis. Primo, Spiritum sanctum a Patre & Filio
procedere, non esse additionem, sed declarationem. Se-
cundo, quod in symbolo liceat primo tradita declarare.
Tertio, quod hoc dogma est consonum rationi & patribus
ecclesiæ. Vltimo, veritatem cum contineat, quod quilibet
Christianus debet amplecti. Duo ex his tetigistis in prima
vestra collatione: & in secunda collatione cum restaret de
duobus aliis dicere, vt nobis mos geratur, dixistis velle o-
mittere, etsi necessaria forent: vobis potius quam nobis
gestistis morem. Ex his, ex quibus nobis morem gestistis,
agimus gratias, & cum caritate probabimus, ad nostram
propositionem duo illa non pertinere. Sed cum de quar-
to aliqua differentes deducere conati estis, veritatem esse
ab omnibus amplectendam, hæc non abnuimus; cum qui
habet sensum & obiectum recipit veritatis, & hoc inten-
dat, ad quod nos ipsi sumus simul tractaturi. Tertiæ partis,
de qua & certa dixistis, reseruabimus, cum de dogmatis
veritate tractabimus: quo tempore (Dei gratia) afferemus
rationes equidem plurimas. Capiam igitur ex expositis
per vos, quæ dubium per nos positum tangunt; (quid e-
nim expedit de dogmatis veritate discuti, si etsi verum

ANNO
CHRISTI
1438.

adscribere symbolo non licuerit?) Dicimus dogma illud, etsi verum, in symbolo stare non posse. nam & multa necessaria, etsi vera sint, symbolo non fuerunt apposita. Dabimus in cunctis ad breuitatem operam: sed longæ propositioni non potest perfecta breuis esse responsio. Dicam igitur de expositis circa primum, quatenus nostri quæsitum propositum tangunt. In deductione, quod dogma non sit additio, vti estis syllogismo quodam, cuius syllogismi maiorem capiam, quæ ad propositum facit: deducta vero ad probationem minoris omittam. In probatione huius maioris vti estis syllogismo quodam alio. Demum approbare conati estis per actus & diffinitiones præteritorum sacrorum Conciliorum, & demum a voce & dictis domini Ephesini: cuius syllogismi forma hæc est. Omne additamentum est extrinsecus, declaratio non est extrinsecus: ergo declaratio non est additamentum. Recipimus istius syllogismi maiorem, quod additamentum sit extrinsecus, licet ad rem, de qua agitur, possemus negare: minorem vero non admittimus, quæ dicit, declarationem non esse extrinsecus, sed de re ipsa. Nam & nos concedemus, declarationem esse positorem, sed non de positis: id est, declaratio est illorum quæ posita sunt, sed non de illis. Omnis enim declaratio, præsertim ista de qua loquimur, ad rationem vel verbum refertur, quæ extra sunt: ad quod verbum vel rationem ita se habet, vt minor propositio ad maiorem, ita declaratio ad rem declaratam. Dicimus Spiritum a Patre procedere: cum vultis inferre, & a Filio, capitis extra, auctoritatem hanc: Quod omnia quæ Patris sunt, sunt Filii. Hæc probatio sumitur ab eo quod extra est. Ratio ergo quæ affirmat minorem, extra sumitur: ergo non sequitur, quod declaratio non sit extrinsecus, sed aliquando sumitur extra, & aliquando non: imo vt plurimum extra sumitur. Deinde habet dictiones, * quæ saltem extra sumuntur: vnde sequitur contrarium eius quod dicitis, quod omnis declaratio non extra sit. Vnde videtur concludi, dicendo, * quod Spiritum procedere ex Filio, etsi declaratio foret, quod extra sumitur. Sed & vos dixistis: Additamentum sit extra, secundum philosophum, & non potest esse idem cum re cui additur. Nam & ipsa nutritio cum sit extrinsecus secundum philosophum, etsi si-

Ioan. 16.

* nempe,
Filioque.* necesse
esse dice-
re,

milis rei cui additur, nunquam additur, nisi similitudinem capiat; & simile non est idem secundum philosophum. Quare cum additamentum duo faciat, primo ut capiat rei cui additur, similitudinem; hæc dictio, Filioque, etsi sit similis rei additæ, habet dissimilitudinem saltem dictionum, habet & similitudinem: ex quibus negari non potest, etsi per modum declarationis veniret, quin sit additio, quæ prohibita videtur, & prohibitum hoc verbum apponi. Cum vero induxistis acta patrum, quibus videntur aliqua declarari, dubium nostrum non tangit. Nam quod aliquid apponatur fidei, hoc nunquam licuit, neque licebit. Exponere vero quæ implicite in sacra scriptura continentur, hoc illis patribus licebat, & etiam in symbolo ponere, non autem sacra scripturæ quidquam adiungere: postea vero pars istius licentiæ fuit prohibita, ut non addatur in symbolo. Scripturæ sacrae declarationes afferre suis in scriptis, cuiuslibet est permissum, nec hæcenus prohibitum: & hæc ex necessitate facta sunt. Nam cum liceret ad libitum usque ad tempus secundi œcumenici Concilii uti tali licentia, quia nonnulli usi sunt tali licentia in proprio malo, præsupposito patres tertii Concilii, quod talis licentia nil boni operabatur fidelibus, sigillarunt & approbarunt, ut de cetero nulli liceat quidquam addere. Tenere namque quod primi sancti patres credere, errorem afferre non potest. Quis enim illos de fide non perfecta arguere auderet? Sed per additionem multa possent scandala exoriri fidelibus, etiam per syllabarum immutationem: quod primi patres tertii Concilii prohibuerunt.

^a Concilii
Ephesini par-
te 2. actione 6.
^b Concil. E-
phes. parte 3.
num. 37.

^a Accedat beati Cyrilli epistola ^b quam ad Acacium misit, in qua dicit: Sancta & œcumenica Synodus quæ Ephesi conuenit, prouidit necessario non debere alteram fidei expositionem ad Dei ecclesiam inferri, præter eam quæ iam extabat, quam patres nostri, qui in Spiritu sancto loquebantur, terminarunt. Ex quibus tria principalia sunt notanda. Primo, quod ipsa tertia Synodus prima ^{*} prohibuit additiones, hanc vim importat illud verbum Græcum *προσωνσον*. Secundo, quod necessario hoc factum est.

^{*} scilicet
inter Sy-
nodos.

Id est, prouidit, ex epistola Cyrilli citata.

Tertio, quod non prohibetur ^a alterius fidei expositio, sed ipsius fidei alia expositio. nam quod contraria dogmata & opiniones non fierent, iam ab initio erat prohibitum. Ad quid

ANNO
CHRISTI
1438.

quid hæc tertia Synodus prohibitionem tulit, nisi vt di-
ctio-
tionum syllabarumve variationem, quod hæctenus li-
cuit, prohiberet? Sed & non prohibuerunt, quo minus
cuilibet liceret, priuatis codicibus declarare. Nam non
curat ecclesia de verbis, quibus priuatim quisque Deum
cognoscat, dummodo vnus sit finis. Cura adhibita est
symbolo communis fidei, in quo omnes baptizabantur, vt
stet immutabile: & semet prohibuerunt patres etiam ver-
bis, verbum *θεοτόκος*, videlicet Dei genitricem nolentes in
symbolo addere, etsi necessarium videretur. Et licet non
fuisset nisi declaratio expressorum, cum verba hæc, vide-
licet, Filium descendisse de cælis, consubstantialem Pa-
tri, & incarnatum esse ex virgine, hanc declarationem
exposcerent^a. Et si diceretis ex eo non fuisse additum, quia
manifeste continebatur in symbolo; multa alia quæ non
ita aperte continebantur, nullatenus fuere apposita, vt
vox & ipsa vnio in persona Filii Dei ad nostram naturam,
de qua patres tertiæ Synodi. Et Filium Dei, & Verbum
post vnionem duas sortitum esse naturas, de quibus pa-
tres quarti Concilii. Et quod duas in se seruauerit ope-
rationes & voluntates naturales, de quibus considera-
tiones patrum sextæ Synodi. Hæc in symbolo minime ad-
iecta sunt: siue adicienda clara forent, siue obscura, pa-
tres abstinerunt ab adiectione in symbolo. Hoc apertif-
sime demonstrant omnia sancta Concilia, quæ tertium
Concilium secuta sunt, nil addi voluisse. Et si quid dicitis
de varietate librorum, alio loco deducetur^c septimum sa-
crum Concilium præcedentia secutum. Et cum dicitis
Paulum apostolum ante tertium Concilium prohibuisse
Galat. 1.
aliam edi fidem, fateor; sed hoc non facit patribus præiu-
dici-
dium. Nam Paulus de alia fide mentionem facit: aliam
fidem patres non exposuerunt, nec eis vllatenus licuif-
set. Et cum beatus Gregorius Theologus^b dicat, idem te-
nere, quod patres Nicææ, licet declararet quæ per illos
non tam clare promulgata fuerant; dico hoc factum an-
te prohibitionem. Quare nil ad ea quæ postea facta sunt.
Sed si post prohibitionem quid factum est, ostendite: si
omnino quid fuerit additum, & nos sequemur. Et hoc
nullatenus factum est, clamant patrum opera, sole cla-
rius consonant operibus rationes. Communis est Chri-

^a Nimirum
esse Dei geni-
tricem.

^c Galat. 1.

^b Initio epi-
stolæ 2. ad Cle-
donium, quæ
est 12. Inter
orationes in
fine tom. 1.
editionis Pari-
sienfis.

* Oratione in
sancta lumi-
na, id est, de
Epiphania,
quæ est 19.
editionis Pa-
risiensis.

stianorum possessio symbolum. Et licet Gregorius^a Theo-
logus dicat, diuersitatem syllabarum, eodem dato sen-
su, non afferre nouitatem, loquitur de significantibus rem
eamdem, & quæ de vno & eodem prædicentur subie-
cto, vt quatuor, bis, duo, aut rectum dicere, non obli-
quum, sed in re nostra diuersum est. nam ad varias dictio-
nes sunt varii sensus. Alia namque est persona Patris, alia
Filii. Secundo cum dicitis, Græcos diuersis syllabis ac La-
tinos proferre symbolum: dicimus in nostra difficultate
non solum varias voces & dictiones, imo varium sen-
sum & differentem sententiam vniuscuiusque verbi esse.
Nam dicere, quod Spiritus sanctus a Patre procedat, ora-
tio vna est: quod vero a Patre & Filio, duæ sunt quæ copu-
lantur in vna. quare habent duas rationes oppositas:
vna earum est falsa, videlicet: Spiritus non procedit a Pa-
tre; alia, non procedit a Filio: & hanc veram nos esse di-
cimus, vos contra. Non sunt solum verba variis vocibus
idem significantia. Clarum est in Latino idem esse, bo-
nus dies, & καλὴ ἡμέρα in Græco: vnde vocum varietas in
hoc non inducit diuersitatem; & in hoc fuerat inter nos
concordia, vt quilibet suo idiomate fidem proferret. Res
addita non idem sonans differentiam facit, & non tantum
a nobis ad Latinos, sed & inter nos, si quis ex nostris id
Græce proferret. Et cum pro tertio dixistis, principia ac
dignitates cuiuslibet artis potentes habere omnia quæ se-
quuntur, adiicientes, quod progredientes ab ipsis princi-
piis, facillime ostendetis esse necessarium dicere, Spiritum
etiam a Filio procedere: & sequeretur hoc ex principiis
communibus nobis & vobis. Cum hæc probabitur, regrati-
abimur vobis: sed nos non apponemus hæc ipsis princi-
piis. nam hoc vniuersaliter impossibile est in omnibus
principiis vniuersalium rerum, maxime fidei, de qua
nunc sermo est. Nam principia, & quæ post, in multis
discreta sunt, & forte in omnibus. Nam principium, vni-
uersale; quæ sequuntur, particularia: & principium est
quod demonstrat, quæ sequuntur sunt quæ demonstrantur:
principium est propositionis, quæ sequuntur sunt con-
clusiones. Quonam modo vniuersalia particularia fiant,
& demonstrantia, quæ demonstrata sunt. vnde quod prin-
cipia contineant quæ sequuntur, necessarium est: sed

ANNO
CHRISTI
1438.

ANNO
CHRISTI
1438.

quod addatur principiis, non est necessarium: & tunc longe difficilius, si qua prohibitio esset, quæ hoc inhi-beret, vt in casu nostro, maxime cum multa alia quæ vera sunt, & insunt principiis, attamen addita non sunt. Nam omnia dogmata fidei Christianæ in principiis scripturæ insunt: nihilo minus non voluerunt, vt quid fuerit ad-iectum.

Cum dicitis, quod cum Dei ecclesia vna sit, oportet vnam semper habere potestatem. Dicimus, quod etiamsi vna sit ecclesiæ potestas, habet tamen seruare immutabilia, quæ per præcedentes fuere tradita: & hac data immutabilitate in rebus vniformiter determinabilibus, firmatur, vnam esse semper ecclesiæ auctoritatem. Alio namque modo ecclesia seipsam euerteret. Datus est modus, vt occurrentibus obuietur priuatis literis. sic factum est per Tarasium & Agathonem. Vltimo, decem particulas tetigitis, quæ id continent quod expressum est, licet quædam clarius habebant. Admirabamini in primo, quod Nicæni Concilii symbolum attulerimus. Dicimus, necessitate quadam hoc factum, vt, illo lecto, videretur facta prohibitio in tertia Synodo.

AND. Quæsitum est a Nicæno loquente, si symbolum secundæ Synodi lectum fuit in tertia: qui respondit.

NICÆN. Primum tantummodo lectum extitit: ambo autem asseruimus lecta virtualiter, primi lectione. Secundo dixistis, patrum prohibitiones referri ad alterius fidei expositionem, non ad declarationem prohibitam: hæc tamen satis operationibus patrum comprobatur, etiam declarationem prohibitam. Tertio arguistis ab ipsis principiis & dignitatibus; vltra iam relata, dicimus: non necessario sequitur quod vultis a principiis introducere. Nam nullum principium alicuius disciplinæ seu artis potest recipere conclusionem in ipso principio: potest bene esse causa conclusionis. Nam multæ declarationes necesse fuere theologiæ; tamen non fuerunt adiectæ principiis: ergo non semper addenda principiis declaratio. Ergo cum additio non fiat principiis sacre scripturæ, nec simbolo; & remoueatur vestra additio, cum pariter concurrant sacra scriptura & symbolum. Admittimus quod dicitis, omnia sequentia tertium Concilium referri

^aSubintelligi-
gen. debet
ferri, ergo re-
moueatur, &c.

Concil. Tom. 33.

X ij

ad ipsum Concilium: non tamen tertium Concilium potest esse expositio ceterorum, cum sequentia præcedentium sint declaratiua vt plurimum. Stemus igitur expositoribus Cyrillo & Agathon, qui tertium declararunt Concilium. Cum ergo tertio Concilio necessitas immineret, ipsi sancti patres illam prohibitionem exposuerunt, vt Cyrillus expresse declarat. Clarum est, quod & aliis Conciliis tale fuit propositum, quod opere demonstrarunt. Dimittemus alia ad futurum conuentum, vt similiter nobis concertantibus, vnus alteri occurrat. Sic ex patribus vestris qui se obtulit mecum specialiter concertare, præparet se in secundo conuentu.

AND. His dictis, pariter assurreximus omnes hora XXI. diei.

NOTÆ AD SEPTIMAM COLLATIONEM.

¹ *Similitudinem.*] Clarius ex Græco scriptore sessione octaua sic: *Alimentum enim cum sit extrinsecus, est tamen etiam ex similibus. factum enim simile additur: nec addi aliter potest, nisi fiat simile. Cum ergo additamentum hæc duo habeat, vt sit extrinsecus & ex similibus, videntur secundum vtrumque conuenire ea quæ adduntur, & id de quo agimus, nempe quod dicitur, Spiritum sanctum etiam ex Filio procedere. Habet enim hoc simile quiddam per vos, & quiddam dissimile: simile quidem per vos, quatenus in eundem incidit sensum: dissimile vero, quatenus saltem voces inferunt quid extrinsecus. Hæc ille.*

² *Alterius.*] Id est, non prohibentur expositiones aliorum dogmatum fidei, sed expositio ipsius fidei & symboli inserta in ipso symbolo hoc prohibetur: & statim occurrit tacitæ obiectioni, quod prohibetur inferi dogma contrarium, non explicatio eius quod inest. Respondit, quod contraria dogmata iam erant prohibita: ergo noua prohibitio refertur etiam ad expositionem eiusdem symboli, etiam per additionem verbi ad maiorem explicationem.

³ *Septimum.*] Supra enim collatione tertia Iulianus cardinalis adduxerat septimum Concilium, in quo erat additum in symbolo, Filioque.

⁴ *Lectum.*] Plura enim fuerunt addita a secundo Concilio in symbolo Nicæno, & tamen tertium Concilium prohibitionem fecit, ne adderetur Nicæno. ergo intelligit de additione sensus contrarii, non explicationis. Vide in collatione sequenti.